

JEFFREY ARCHER

Linnuntietä

SAGA

EGMONT

Linnuntietä

Jeffrey Archer

Linnuntietä

Suomentanut Virpi Kuusela

SAGA Egmont

Linnuntietä
Suomentanut
Virpi Kuusela
Englanninkielinen alkuteos
As the Crow Flies

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Kannen kuvat: Shutterstock
Copyright © 1991, 2022 Jeffrey Archer and ja Egmont
Kaikki oikeudet pidätetään
ISBN: 9788728083130

1. painos

Tämä kirja on suojattu tekijänoikeuslailla. Kopiointi muuhun kuin yksityiseen käyttöön sallittu ainoastaan Sagan ja kirjailijan luvalla.

Suomentanut Virpi Kuusela

Shakespeare-sitaatin suomennos Paavo Cajander

Jamesille

CHARLIE

1900–1919

1

”En tarjoa näitä teille kahdelle pennyllä”, ukillani oli tapana huutaa ja pidellä kaalinpäätä käsissään. ”En tarjoa näitä pennyllä enkä edes puolikkaalla pennyllä. Ehei, vaan annan nämä neljännespennyllä.”

Nuo olivat ensimmäiset muistamani sanat. Vanhimmalla siskollani oli tapana istuttaa minut jalkakäytävälle appelsiini-laatikkoon ukin myyntikärkyjen viereen jo ennen kuin opin kävelemään ja varmistaa, että aloin opetella ammattia hyvissä ajoin.

”Hän vain vahtii omaansa”, ukilla oli tapana kertoa asiakkaille ja osoittaa minua, kun istuin puulaatikossa. Ja tosiaankin ensimmäinen oppimani sana oli ”ukki”, toinen ”neljännespenny”, ja osasin toistaa ukin myyntipuheen sanasta sanaan jo ennen kolmatta syntymäpäivääni. Tosin kukaan perheestäni ei ollut täysin varma, *mikä* minun syntymäpäiväni oli, sillä isäukkonni oli viettänyt yönsä putkassa ja äitini oli menettänyt henkensä jo ennen kuin päästin ensimmäisen parkaisuni. Ukki arveli että päivä oli saattanut olla lauantai ja uskoi että kuukausi oli todennäköisimmin ollut tammikuu, ja hän oli varma siitä että vuosi oli ollut 1900 ja tiesi että kuningatar Viktoria oli ollut vallassa. Päädyimme siis siihen, että olin syntynyt lauantaina 20. tammikuuta 1900.

En tuntenut äitiäni, sillä kuten kerroin, hän kuoli samana päivänä kun minä synnyin. Paikallinen pappimme kutsui sitä ”synnytyskomplikaatioksi”, mutten oikein ymmärtänyt mitä hän tarkoitti ennen kuin vasta useita vuosia myöhemmin kohdatessani ongelman uudelleen. Isä O’Malley ei lakannut koskaan muistuttamasta minulle, että äitini oli ollut varsinainen pyhimys. Isäni, jota kukaan ei olisi voinut kutsua pyhimykseksi, teki päivät satamassa töitä, vietti illat kapakassa ja tuli pikkutunneilla kotiin, koska se oli ainoa paikka missä hän saattoi nukahtaa kenenkään häiritsemättä.

Loput perheestäni käsitti kolme siskoani – vanhin Sal, joka oli viisivuotias ja tiesi syntymäpäivänsä koska oli syntynyt keskellä yötä ja pitänyt isäukon hereillä, Grace, joka oli kolmevuotias eikä pitänyt ketään hereillä, sekä punatukkainen Kitty, joka oli puolitoistavuotias eikä lakannut hetkeksikään parkumasta.

Perheen pää oli Charlie-ukki, jonka mukaan minä sain nimeni. Ukki nukkui omassa huoneessaan meidän Whitechapel Roadilla olevassa pohjakerroksen kodissamme, eikä vain siksi että oli vanhin vaan myös koska hän maksoi aina vuokran. Meidät muut ahdettiin yhteiseen huoneeseen ukin huonetta vastapäätä. Meillä oli kaksi muuta alimman kerroksen huonetta, keittiön tapainen ja sitten yksi, jota useimmat olisivat kutsuneet isoksi komeroksi, mutta jota Grace mielellään kutsui salongiksi.

Takapihalla oli käymälä – ei nurmikkoa – joka oli meidän ja yläkerrassa asuvan irlantilaisperheen yhteinen. He tuntuivat käyvän siellä aina aamukolmelta. Ukki – joka oli ammatiltaan hedelmä- ja vihanneskaupustelija – piti myyntikärryjään Whitechapel Roadin kulmassa. Heti kun pystyin pakenemaan appelsiinilaatikostani ja kuljeskelemaan muiden kärryjen luona sain huomata, että paikalliset pitivät ukkia East Endin parhaana kauppiaana.

Isäni, kuten jo kerroin, oli ammatiltaan satamatyöläinen. Hän ei vaikuttanut koskaan olevan erityisen kiinnostunut yhdestäkään

meistä, ja vaikka hän toisinaan tienasi jopa punnan viikossa, kaikki rahat tuntuivat päätyvän Black Bulliin, missä hän osti oluttuopillisen toisensa jälkeen ja pelasi cribbagea tai dominoa naapurimme Bert Shorrocksin kanssa. Shorrocks ei tuntunut koskaan puhuvan, ainoastaan murahtelevan.

Itse asiassa ilman ukkia en olisi edes joutunut käymään paikallista alakoulua Jubilee Streetillä, ja ”käydä” oli oikea sana, koska en tehnyt juuri mitään siellä ollessani, mitä nyt paukutin pienen pulpettini kantta ja kiskoin toisinaan edessäni istuvan tytön, ”Posh Porkyn”, saparoita. Hänen oikea nimensä oli Rebecca Salmon, ja hänen isänsä Dan Salmon omisti Brick Lanen kulmassa olevan leipomon. Posh Porky tiesi tarkalleen milloin ja missä oli syntynyt eikä lakannut koskaan muistuttamasta meille kaikille, että oli miltei vuotta nuorempi muita luokkalaisia.

Odotin aina malttamattomasti kellon soimista neljältä iltapäivällä, jolloin koulu loppui ja saatoin paukauttaa pulpettini kantta viimeisen kerran ennen kuin juoksin koko matkan Whitechapel Roadin päähän auttamaan myyntikärkyjen ääreen.

Lauantaisin ukki hemmotteli minua ottamalla minut mukaan Covent Gardenin aamutorille. Siellä hän valitsi hedelmiä ja vihanneksia, joita myisimme myöhemmin hänen kärryistään vastapäätä herra Salmonin leipomoa ja sen vieressä olevaa Dunkleyn kalaperunapuotia.

Odotin malttamattomasti, että pääsisin kokonaan koulusta ja voisin mennä pysyvästi ukille töihin, mutta jos lintsasin tunninkin, ukki kieltäytyi viemästä minua West Hamin otteluun lauantai-iltapäivällä, tai pahempaa, ei antanut minun myydä kärryistä aamupäivällä.

”Olin niin toivonut, että sinusta tulisi Rebecca Salmonin kaltainen”, ukki tapasi sanoa. ”Se tyttö pääsee vielä pitkälle –”

”Mitä pitemmälle sen parempi”, minä vastasin aina, mutta ukki

ei koskaan nauranut, muistutti vain, että Rebecca oli aina joka aineessa paras.

”Paitsi laskennossa, siinä minä päihitin hänet leikiten”, minä kerskuin. Minä nimittäin osasin laskea päässäni sellaisia tehtäviä, jotka Rebecca Salmonin piti laskea paperilla; se ärsytti häntä suunnattomasti.

Isäni ei käynyt kertaakaan Jubilee Streetin alakoulussa niinä vuosina, jotka olin siellä, mutta ukki poikkesi ainakin kerran lukukaudessa juttelemassa luokanvalvojani herra Cartwrightin kanssa. Herra Cartwright sanoi ukille, että voisin numeropääni ansiosta ryhtyä kirjanpitäjäksi tai kassavirkailijaksi. Kerran hän sanoi, että voisi jopa ”pystyä löytämään minulle työpaikan Cityssä”. Se oli tietenkin ajanhukkaa, sillä en halunnut tehdä muuta kuin pitää ukin kanssa myyntikärkyjä.

Hoksasin vasta seitsemänvuotiaana, että ukin kärkyjen kyljessä oleva nimi – Charlie Trumper, rehellistä kauppaa vuodesta 1823 – oli sama kuin minun nimeni. Isän nimi oli George, ja hän oli tehnyt useat kerrat selväksi, ettei aikonut jatkaa ukin töitä tämän jäädessä eläkkeelle, koska ei halunnut jättää satamassa olevia kavereitaan.

En olisi voinut olla isän päätöksestä yhtään tyytyväisempi ja sanoin ukille, ettei meidän tarvitsisi edes vaihtaa kärkyissä olevaa nimeä kun jossain vaiheessa jatkaisin hänen työtään.

Ukki vain huokaisi ja sanoi: ”En halua, että jätät töihin East Endiin, poika. Olet ihan liian hyvä viettämään loppuikäsi myyntikärkyjen ääressä.” Oli surullista kuulla hänen puhuvan sillä tavalla. Hän ei tuntunut ymmärtävän, etten minä halunnut tehdä mitään muuta.

Koulu jatkui kuukaudesta toiseen, vuodesta toiseen, ja Rebecca Salmon sai aina päättäjäispäivänä palkinnon toisensa jälkeen. Jokavuotista kevätjuhlaa pahensi vielä se, että meidän piti kuunnella kun hän luki psalmin 23 ja seisoi näyttämöllä valkoisessa mekossaan, valkoisissa sukissaan ja mustissa kengissään. Hänellä oli jopa valkoinen rusetti pitkissä mustissa hiuksissaan.

”Hänellä on varmasti uudet pikkupöksyt joka päivä”, pikku Kitty kuiskasi korvaani.

”Ja minä lyön neljännespennyn vetoa, että hän on yhä neitsyt”, Sal sanoi.

Minä purskahdin nauruun, sillä kaikki Whitechapel Roadin kaupustelijat nauroivat aina sanan kuullessaan. Tosin myönnän, ettei minulla ollut siihen aikaan aavistustakaan mikä neitsyt oli. Ukki hyssytteli minua eikä hymyillyt ennen kuin menin hakemaan laskentopalkinnon, rasiallisen väriliitua, joista ei ollut hitonkaan hyötyä kenellekään. Vaihtoehtoina olivat kuitenkin väriliidut tai kirja.

Kun palasin paikalleni, ukki taputti niin kovaa, että jotkut äidit kääntyivät katsomaan ja hymyilivät. Se sai vanhan ukkini päättämään entistä vakaammin, että jatkaisin koulunkäyntiä neljätoistavuotiaaksi asti.

Kun olin kymmenvuotias, ukki antoi minun järjestellä aamupäivän myyntituotteet kärryille ennen kouluunlähtöä. Ukin kultainen sääntö oli, että perunat olivat etualalla, vihannekset keskellä ja pehmeät hedelmät taka-alalla.

”Älä ikinä anna ostajien koskea hedelmiin ennen kuin he ovat maksaneet”, ukki aina painotti. ”Pottuja on vaikea puristella pilalle, mutta vielä vaikeampaa on myydä rypäleitä, joita on nosteltu ja pudoteltu muutaman kerran.”

Yksitoistavuotiaana otin jo maksun asiakkailta ja annoin takaisin vaihtorahat. Silloin sain ensimmäisen kerran tietää kouraan kätkemisestä. Toisinaan kun olin antanut vaihtorahan, asiakas avasi kämmenensä ja huomasi, että yksi antamistani kolikoista oli yllättäen kadonnut, joten jouduin antamaan hänelle lisää rahaa. Menetin sillä tavalla melkoisesti viikkotuloistamme, mutta sitten ukki opetti minut sanomaan ”Kaksi pennyä takaisin, rouva Smith” ja kohottamaan kolikot kaikkien nähtäväksi ennen niiden ojentamista.

Kaksitoistavuotiaana osasin jo pitää naamani peruslukemilla tinkiessäni Covent Gardenin kauppiaiden kanssa ja virnistellä leveästi

myydessäni myöhemmin samat tuotteet Whitechapelin asiakkaille. Olin myös huomannut, että ukki vaihtoi aika ajoin tavarantoimittajia, ”ihan vain ettei kukaan pidä minua itsestäänselvyytenä”.

Kolmetoistavuotiaana olin ukin silmät ja korvat, koska tiesin jo jokaisen Covent Gardenin vartenotettavan hedelmä- ja vihanneskauppiaan nimen. Opin pian hoksaamaan, ketkä pinosivat hyviä hedelmiä huonojen päälle, ketkä yrittivät piilottaa vahingoittuneen omenan ja ketkä yrittivät aina antaa vähemmän kuin mistä oli maksettu. Ennen kaikkea opin kärryjen ääressä, ketkä asiakkaat eivät maksaneet velkojaan, niin ettei heille pitänyt koskaan myydä luotolla.

Muistan miten olin pakahtua ylpeydestä sinä päivänä jolloin Commercial Roadilla täysihoitolaa pitävä rouva Smelley sanoi minun tulleen ukkiini ja uskovansa, että olisin vielä joskus yhtä hyvä kuin ukki. Juhlin sinä iltana tilaamalla ensimmäisen oluttuopilliseni ja sytyttämällä ensimmäisen Woodbine-sätkäni. Kumpikin jäi minulta kesken.

En unohda ikinä lauantaiamua jolloin ukki antoi minun ensimmäisen kerran vastata myyntikärryistä yksin. Hän ei avannut suutaan viiteen tuntiin neuvoakseen tai edes kertoakseen mielipidettään, ja kun hän laski päivän päätteeksi tienestit, niin vaikka ne olivat kaksi šillinkiä ja viisi pennyä tavallisen lauantain tienestejä pienemmät, hän antoi minulle silti kuuden pennyn lantin, jonka aina maksoi viikon päätteeksi.

Tiesin, että ukki olisi halunnut minun jatkavan koulussa ja parantavan luku- ja kirjoitustaitoani, mutta lukukauden viimeisenä perjantaina joulukuussa 1913 minä astelin Jubilee Streetin alakoulun portista ulos isäni siunauksella. Isä oli aina sanonut, että koulunkäynti oli ajanhukkaa, eikä siinä ollut hänestä mitään järkeä. Olin hänen kanssaan samaa mieltä, vaikka Posh Porky olikin saanut stipendin johonkin St Paul's -nimiseen paikkaan, joka oli kaiken kukkuraksi kilometrien päässä Hammersmithissä. Ja kuka olisi edes

Matka Lontoon köyhimmiltä alueilta rikkaimmille on linnuntietä lyhyt. Se on myös Charlie Trumperin elämänpolku.

Charlien isoisä pitää hedelmä- ja vihanneskojua Lontoon East Endin slummeissa ja opettaa Charlielle kaiken, mitä kaupankäynnistä tarvitsee tietää. Charlie on luonnonlahjakkuus ja haaveilee suuresta tulevaisuudesta kauppiana. Suunnitelmat jäävät kuitenkin kesken, kun ensimmäinen maailmansota syttyy ja pyyhkäisee Charlien pois kotoa. Juoksuhaudoissa hän kohtaa henkilön, josta tulee hänen vihollisensa vuosikymmeniksi...

Linnuntietä on mukaansatempaava sukuromaani, joka ulottuu kuudelle vuosikymmenelle ja kolmelle mantereelle.

Jeffrey Archer (s. 1940) on englantilainen kirjailija ja poliitikko. Hänet tunnetaan erityisesti Clifton-kronikka-kirjasarjasta, johon kuuluu seitsemän osaa. Archer on julkaissut kymmenittäin romaaneja sekä novellikokoelmia. Hän julkaisi esikoisteoksensa Miljoonan dollarin petos vuonna 1976.